

**ЛОКАЛНИ ПЛАН РАЗВОЈА КУЛТУРЕ ГРАДА КРАГУЈЕВЦА
ЗА ПЕРИОД 2011 – 2015. ГОДИНЕ**

**Новембар 2010.
Крагујевац**

УВОД.....	3
Употребљивост постојеће стратегије.....	3
Оцена остварености постојеће стратегије.....	4
Визија будућности крагујевачке културе.....	4
Вредности и идентитетски ослонци	6
1. Могући правци развоја	6
2. ОБЛАСТИ ПЛАНИРАЊА.....	8
2.1. Сценска и филмска делатност	8
2.2. Музичка област	9
3. ЗАШТИТАРСТВО, МУЗЕОЛОГИЈА, ЛИКОВНА УМЕТНОСТ	12
4. БИБЛИОТЕЧКА ДЕЛАТНОСТ И ИЗДАВАШТВО	17
4.1. Издавачка делатност.....	19
5. ЦИВИЛНИ СЕКТОР	20
5.1. Уводне напомене	20
5.2. Улога цивилног сектора у култури.....	20
5.3. Међусекторска сарадња.....	20
5.4. Пројекти ОЦД од ширег интереса за културу града.....	21
5.5. Финансирање програма ОЦД у култури и уметности	21
6. КУЛТУРА И ОБРАЗОВАЊЕ	22
6.1. Уводне напомене	22
6.2. Циљеви и активности	23
7. МЕЂУНАРОДНА САРАДЊА, МАНИФЕСТАЦИЈЕ И ПРОГРАМИ ОД ЗНАЧАЈА ЗА ГРАД	23
8. ИНСТИТУЦИОНАЛНА ИНФРАСТРУКТУРА.....	24
9. МЕДИЈИ.....	24
10. МЕРЕ И АКТИВНОСТИ ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПЛАНА	26

УВОД

Преиспитивање постојеће Стратегије развоја културе у Крагујевцу, из 2003. године и њена иновација односно израда новог Локалног плана развоја културе, долази у време када је област културе на великим искушењима, превасходно у финансијском смислу, али и у погледу статусног положаја у подели глобалне кризе. Финансијске тешкоће угрожавају виталне функције културе – програмске активности, материјална улагања, изградњу и реконструкцију објеката. То се посебно односи на установе које имају незнатно учешће сопствених прихода у укупном буџету, као што су Књажевско-српски театар, Библиотека, Архив, затим музејско-издавачка делатност, као и реализација пројеката који се суфинансирају на годишњем конкурс. Динамика исплате преузетих обавеза доводи у питање кредибилитет установа према сарадницима и учесницима програма. Дошло је до застоја у формирању установе Музички центар, због немогућности регистрације, чиме је у великој мери доведено у питање функционисање веома битних сегмената музичког живота у локалној заједници.

Због свега овога и других околности доводи се у питање велики укупни напор, који је Град учинио у протеклих неколико година у стварању основе да Крагујевац културу учини нераздвојним делом свог идентитета и развојним ресурсом у циљу своје афирмације као регионалног и надрегионалног центра.

За превазилажење насталог стања и угрожености делатности потребна је уравнотежена процена реалних могућности очувања потенцијала, израда обухватног плана програмских активности у краткорочном периоду, заузимање за константан и консенквентан однос према делатности, преиспитивање могућих додатних извора прихода, умрежавање са ближим и даљим окружењем, програмско повезивање установа културе међусобно и са организацијама цивилног друштва, даље коришћење партнерстава Крагујевца са градовима у иностранству.

Важно је такође и појачано активирање људских ресурса у овој делатности, као могућег додатног елемента у условима отежаних околности.

Наведене тешкоће не би смеле спутавати размишљања о културној делатности на дужи период, не би смеле визију свести на хоризонт данашњег стања. Предност Крагујевца је да за собом има Стратегију развоја културе као званични документ, да је значајни део тог документа већ уградио у своју културну политику, део је у ходу иновирао и допуњавао, али је укупно постојао конзистентан приступ у вођењу културне политике града.

Употребљивост постојеће стратегије

Чланови Радне групе сматрају да постојећа Стратегија представља добар и употребљив документ и данас. Посебно је истакнута задовољавајућа анализа стања и идентификовања проблема, при чему поједини чланови сматрају да нису евидентирани сви проблеми. Визија и мисија културе су у највећој мери оцењене ваљаним и уградивим и у нови плански документ. Основна замерка односила се на изостанак дефинисања динамике остваривања појединих циљева, што је наравно требало да произилази из годишњих планова, који би разрађивали прецизније могућности за постизање појединих дугорочнијих циљева.

Коришћење претходне стратегије у изради новог Плана локалног развоја културе у Крагујевцу требало би ставити у контекст оствареног и измењених околности, како на локалном тако и на државном нивоу. На нивоу Града је заокружена, делимично промењена, организационо-програмска инфраструктура, у највећој мери су дефинисане манифестације и програми од значаја за град. Промовисан је и прихваћен концепт "Милошевог венца" као јединствене просторне културно-историјске целине, враћена под градску надлежност имовина "Шумадијафилма". Формулисан је приступ споменичкој заштити и улепшавању Града, обезбеђен концертни клавир. Установе су у највећој мери информатички опремљене, највећи број поседује интернет презентацију. Остварена је озбиљна међународна сарадња како у размени програма тако и копродукцији, обезбеђени нови простори у Граду за културне потребе. Укључено је доста нових школованих кадрова у послове културе од којих су многи стипендирани од стране града. Отворена врата програмске сарадње са школама у циљу ширења културе међу најмлађом популацијом. На нивоу државе усвојен је Закон у култури који дефинише ову област, а уз израду других закона који дефинишу поједине области стваралаштва и културне делатности, покренут је поступак израде националне Стратегије развоја културе.

Употребљивост претходног стратешког документа могућа је у великој мери и код циљева и задатака који до сада делимично или у потпуности нису реализовани. Остају и стратешки задаци изградње нових објеката, нпр. библиотека, театар, више депоа, потребни простори за ствараоце из разних области. Није до краја остварено прецизно планирање у установама културе и боље међусобно усаглашавање програма, слаб је учинак у обезбеђивању допунских извора финансирања и информативно – пропагандној делатности и на привлачењу и увећању публике, а често недостаје и менаџерски приступ у вођењу установа културе.

Оцена остварености постојеће стратегије

Оцена остварености није високо усаглашена међу члановима Радне групе, али се на основу урађеног и предузетог може донети прилично објективан суд.

Библиотека је добила нове градске огранке на Аеродрому и у Старој колонији, обављена је реконструкција и доградња задужбине професора Јована Мирковића, отворен је Амерички кутак, прихваћена је донација Британског савета. Повећан је број читалаца и чланова, обogaћена програмска делатност, опстали су часописи "Кораци" и "Крагујевачко читалиште". Реконструисани су и програмски дефинисани поједини музејски простори у Народном музеју (кнез Михаилов конак, кућа проте Милоја Барјактаровића) и инсталирана је нова поставка у Музеју "21. октобар", отворена је Галерија "Мостови Балкана". Књажевско-српски театар имао је програмски и организациони узлет, како у продукцији тако и у два Јоаким фестивала. Основано је Позориште за децу које је постало еталон за успешну, функционалну и рационалну установу са угледним фестивалом. Основан је Центар за неговање традиционалне културе. Новом поставком, Великим школским часом, Салоном антиратне карикатуре, Крагујевачком ревијом антиратног и ангажованог филма, Крагујевац је постао модеран и међународно прихваћен центар за неговање културе мира. Уз стварање програмских претпоставки, учвршћивање Међународног фестивала камерних хорова и оснивање концертне сезоне основан је Музички центар. Враћени су у градску надлежност објекти "Шумадијафилма". Годишњим конкурсом за пројекте у култури отворена је могућност многим креативним појединцима и групама да остваре своје идеје. Унапређен је однос са Министарством културе. Уз већу или мању подршку стигле су у Град протеклих година, престижне награде (од позоришне, књижевне, филмске, ликовне и друштвене).

Међународна културна сарадња је оцењена веома успешном и значајним доприносом културној понуди града, афирмацији наших стваралаца у свету и подстицају у остваривању програмских задатака. Остварени су разноврсни облици међународне сарадње: са иностраним културним центрима у нашој земљи, са градовима партнерима Крагујевца, са појединим амбасадама земаља које немају културне центре, са индивидуалним ствараоцима.

У најтеже остваривом циљу – обезбеђивању одговарајућих просторних услова за Народну библиотеку, Књажевско-српски театар, Народни музеј, депое, концертну и радну музичку делатност, који би решио смештајне услове и за неке друге установе и програме, као што су галерија антиратне карикатуре и смештај појединих уметничких удружења, нерешавање депоа за Народни музеј, угрожава културно благо којим располаже, али и функцију Старе скупштине.

Изузимање из приватизације и стављање на располагање Граду објеката "Шумадијафилма" представља Пирову победу, јер се захтевом за плаћање пореза на капиталну добит (?!?!?) угрожава регистрација Музичког центра, а тиме и будућност целокупне делатности и других програмских задатака новоосноване установе.

Међу значајне неостварености могу се уврстити изостанак формирања потребних саветодавних тела, одсуство снажније менаџерске улоге у установама културе и изостанак допунских извора финансирања. Иако је доста улагано у опремање још увек степен опремљености није на нивоу захтева савременог доба и функција појединих установа. Недовољна усаглашеност програмских планова, потреба и буџетских могућности, према структури и позицијама. Недовољна међуресурска сарадња, посебно у области урбанизма и уређења Града. Изостао је и значајнији утицај културе Крагујевца на културну слику ширег региона и његова промоција као регионалног културног центра.

Постојећа Стратегија имала је важну усмеравајућу улогу у развоју културе у Граду, закључна је оцена чланова Радне групе.

Визија будућности крагујевачке културе

У описивању визије крагујевачке културе постоји значајна недоумица изазвана актуелним стањем ствари, која спутава слободније промишљање будућности, страх да Локални план развоја крагујевачке културе не буде списак лепих жеља.

Упркос томе, код највећег дела Радне групе мисао се ослобађа и поједини чланови закључују да је визија "будућности крагујевачке културе добро дефинисана у већ постојећој Стратегији", те да " у оквиру визије може да остане ова слатка прича".

Крагујевац се види "као развијен индустријски центар централне Србије, који може да задовољи културне потребе ширег круга грађана у Србији унапређењем културне понуде града". Готово идентично се види да је Град макрорегионални центар са погодним привредним амбијентом, што би требало да значи да је основна претпоставка за укупни развој присутна. Култура тежи да задовољи нараслу потражњу, па је у тим условима присутна и конкуренција. "Грађанин је платежно способан да плати услуге, а носиоци програма и делатности га подстичу да буде свакодневни корисник". Мало другачије се закључује да ће "Крагујевац постати град у коме је, уз помоћ друштвено одговорних компанија и подршку локалне самоуправе, могуће задовољити веома развијене и разноврсне потребе за културним догађајима свих становника". Томе се додаје да је "Крагујевац културна престоница региона централне Србије, налик сличним културним центрима еврорегиона, са израженом регионалном и међународном сарадњом, великим бројем младих уметника, сопствених и гостујућих програма и публике, локалне и регионалне". У том духу се истиче да: "Инсистирајући на концепту регионализације, Крагујевац своју културну политику треба да усмерава ка креирању заједничке политике региона. Развојем програмских активности чији ће циљ бити усмерен ка креирању регионалног идентитета међу грађанима суштински ће се остварити, званично прокламовани, концепт регионализације".

Идентификујући визију са рубриком "Крагујевац какав желим" уписано је: "Крагујевац, град у коме се жели остати или доћи и живети. Култура као приоритет свакој будућој власти, сходно томе и улагања у њу... Култура поштовања различитости и децентрализована на нивоу града (у сваком делу града библиотека, галерија, простор за манифестације...) Постојеће установе просторно, кадровски и програмски ревитализоване. Међународни културни центри и фестивали. Центри за неговање и подстицање креативности, посебно деце и младих. Биоскопи, књижаре, галерије, летње позорнице, антикварнице..."

И за крај промишљања будућности Крагујевца и његове културе опет "једна слатка прича":

Крагујевац 2018.

Центар једне од регија Србије или надрегионални центар неколико регија, уколико превлада овај концепт у регионализацији државе. То у функционалном смислу не мења много улогу и значај Крагујевца у односу на данашњу, јер и данас Крагујевац је културни, универзитетски, здравствени, образовни, финансијски, индустријски, судски и економски центар надрегионалног карактера. Оно што би било промењено је његов формални статус, у политичком и финансијском смислу, односно видим га као седиште региона или покрајине са изабраним органима и изворним финансијама.

Наш град је седиште аутомобилске индустрије, али и великог броја успешних предузећа у области савремених технологија – информатике и софтвера, истраживачких центара биоинжењеринга, медицине, малих и средњих предузећа, са залеђем обновљеног села и производње здраве хране. Банкарски, трговински и центар других услужних делатности.

То подразумева и његову стварну улогу културног центра регије, коју он остварује снагом програмских и продукцијских капацитета.

Верујем да ће суштинска децентрализација и регионализација довести и до свести о потреби дисперзије појединих централних функција државе у надрегионалне центре, тако да би у Крагујевцу могло бити седиште Министарства културе, имајући у виду његову завичајну улогу у стварању установа, институција и организација културе у модерној Србији. Разумна опција државе била би да кроз свој удео у власништву "Застава камиона" и "Застава оружја" она преузме такозвану стару управну зграду "Заставе", која би, уз мало "шминкања", без стида могла бити седиште тог министарства. Са градитељском и музејском баштином у залеђу и "Милошевим венцем" уз бок, који одишу националним идентитетским садржајем и присуством видљивих европских утицаја, као и одсјајем модернитета, држава би тим гестом демонстрирала најсавременија и предводничка европска стремљења.

Уосталом, то је можда година у којој би Србија могла постати чланица Европске уније, што би и прославу јубилеја Крагујевца престонице учинило свечанијом. Како се очекује да одлука о пријему Србије у ЕУ буде донета и објављена након првомајских празника, природно је да централна државна прослава овог великог и тако дуго очекиваног догађаја буде баш у Крагујевцу, где је пут према европском модернитету започео пре два века.

То подразумева да је стални домаћин бројним гостима из земље и света, са развијеном туристичком и угоститељском инфраструктуром.

Крагујевац продуцира културне програме који се жељно очекују у градовима регије, где његове главне установе имају сталне сцене, али и у другим регијама и престоници. Продукцију чине програми остварени са најзначајнијим националним ауторима, али и копродукције са градовима партнерима.

Гостујући програми су првокласног карактера и чине махом део учешћа на домаћим фестивалима и представљају националне премијере. Они би требало да окупљају публику са ширег подручја.

Урбано срећен, цивилизован град, на први сусрет одаје идентитетске особености и отвореност према другом и другачијем.

Вредности и идентитетски ослонци

У различитом редоследу, али готово истоветно дефинисане, међу члановима Радне групе, као основне вредности Крагујевца и његових житеља су идентификоване:

- престоничка и индустријска традиција и култура сећања на сопствену историју и неговања тог односа
- културна традиција и пионирска улога у модерној Србији
- географски положај и осећај средишта државе
- отвореност, толерантност и предусретљивост према другима, култура мира и спремност да се прихвати ново и другачије (отвореност према иновативностима)
- посвећеност своме граду и неговање осећаја завичајности
- оптимална величина и примереност за живот у заједници
- таленат, креативност и младалачки ентузијазам

Из ових вредности као идентитетски ослонци и тачке препознавања Крагујевца на националном и међународном плану проистичу:

- укупна индустријска традиција и аутомобилска индустрија као актуелни знак препознавања (раније "Заставе", сада ФИАТ-а)
- културно-образовна традиција са установама које баштине улогу првенаца у култури и просвети Србије али и данас уживају високи углед (Књажевско-српски театар, Прва крагујевачка гимназија, Народна библиотека, Народни музеј, Музичка школа...)
- Универзитет, који баштини традицију Лицеја, најстарије високошколске установе у Србији, а данас је престижна образовна и научна установа на националном и међународном плану
- мировни програми и манифестације који афирмишу Крагујевац у Србији и свету (Велики школски час, Међународни салон антиратне карикатуре, Крагујевачка ревија антиратног филма и ангажованог филма, ОКТОХ...)
- међународни фестивали (Међународни фестивал камерних хорова, Међународни фестивал луткарских позоришта "Златна искра", ЈоакимИнтерФест, Међународни фестивал уметника хармонике...)
- градитељска баштина (Зграда суда, Прва крагујевачка гимназије, Амицин конак, Михаилов конак, Стара скупштина, Стара ливница и читав простор Кнежевог арсенала, зграда Тржнице, Женска стручна школа, Којићева банка, Музеј "21.октобар"...)
  - партнерство са градовима у свету

1. Могући правци развоја

Могуће правце развоја дефинишу радне подгрупе за поједине области, али општи приступ је назначен у одговорима датим у обрасцу број 1 (Мој поглед), који на добар начин дефинише генералне оквире, без обзира што су поједини чланови остали у оквирима области у којој делују.

Наравно, потребно је да правци развоја буду ослоњени на вредности и идентификоване идентитетске ослонце, ради њихове промоције, афирмације и уградњу у програмске садржаје.

Једно од општијих опредељења је неопходност даљег учвршћивања институционалног оквира, у првом реду ради стабилнијег финансирања културних активности установа, невладиног сектора и појединаца. То је ослоњено на искуства средњоевропског окружења, модела који се може сматрати основним у нашој културној политици. Постоји и предлог за нове начине система финансирања програма установа путем уговорног односа са оснивачем, чиме би се омогућило боље планирање програмске активности, остваривање регионалне функције, инсистирање на одговорности и селективно награђивање, те постојане могућности за пословања.

Предлаже се и могуће оперативно започињање дугорочних послова, попут одређивања локација за будуће зграде библиотеке и театра и израда пројектне документације за њих и музејске депое, да би се евентуално указане могућности за започињање капиталних инвестиција, из државних или европских извора, дочекало спремно.

Као оквире за могуће правце развоја дајемо и неколико прилога из анкете унутар Радне групе.

Равномерно инсистирање на заштити културне баштине и подстицање савремене продукције. "Милошев венац" вратити у аутентични план (аутори Бранислав Ковачевић и Бранислав Зековица) – Музеј позоришне уметности у Женској стучној школи, (компатибилно са намером да Театар постане национална институција), Тржница мултимедијални простор за младе, простору додати зграду Старе скупштине и Музеј ливнице. Уместо касарни, библиотека, театар, архив, музеј... Формирање саветодавног тела ради креирања, усмеравања и планирања развоја културе, али и стручног оцењивања учинака. Инсистирати на професионализму новинара када је култура у питању (формирати редакције за школски програм и културу). Од медија, посебно од Регионалног јавног сервиса, тражити да активно учествује у медијској подршци институција и програма. Од професора и учитеља основних и средњих школа направити тим који би сачинио и остваривао планове за едукацију најмлађе популације и развијао код њих потребе за културом. Посебно инсистирати на савременим трендовима када су млади у питању (формирати библиотеке за младе, клубове, креативне радионице).

Са Универзитетом сарађивати и укључити како професоре (посебно ФИЛУМ-а) тако и студенте у креирање културне политике. Стипендије и специјализације за студенте, али и за културне раднике. Пописати задужбине, легате и фондове, промовисати задужбинарство (има смисла само ако покажемо да о постојећим бринемо адекватно). Аматеризам подржавати, али никако на штету професионализма.

Постојеће институције осавременити, посебно опремом и објектима, како би биле привлачне новим корисницима. Подстицати на контакте и сарадњу са институцијама ван града, преко размене програма и заједничких манифестација.

Самостално усмеравање ка допунским међународним фондовима за финансирање програма у региону, ЕУ и свету, путем директних контаката и трајних међународних партнерстава са градовима побратимима, културним институцијама, културним платформама асоцијацијама и групама и цивилним сектором.

Подршка новим облицима уметничких форми: филм/видео, примењени дизајн, нова музика.

Стратешко брендирање културне баштине (Књажевско-српски театар, Кнежев арсенал, Спомен-парк "Крагујевачки октобар"...) уз увођење протекционизма у располагању градским културним добрима од историјског значаја. Стратешко брендирање културне историје (институције, програми, појединци).

Подршка преузимању појединих јавних услуга у култури (образовно-истраживачки рад, специфичне манифестације, програми од ширег јавног интереса) од стране профитног и грађанског сектора у култури.

Програмска дисперзија великих манифестација и програма (фестивали, велики догађаји) на мање целине у дуготрајнијем временском оквиру, како би се попунила празнина између Мајских и Октобарских свечаности.

Документовање културе Града путем формирања Центра за промоцију, истраживање, евалуацију и документацију градске културе, као посебне целине или при некој установи или локалној управи. Активности: архивирање видео снимака, фотографија, веб архиве, плаката, лифлета, прес и медија клипинга; мониторинг (надгледање) и евалуација (оцењивање) – посета, финансије, медијска видљивост; истраживање; веб портал, промоција градске културе.

Развој одрживости; стварање фонда за културу; повећање видљивости редовног годишњег конкурса; повећање свести о пројектном финансирању културних активности; осетно повећање буџета за културу, у складу са одређивањем културе као развојног ресурса града Крагујевца, уз увођење правила обавезне партиципације у финансирању програма и редовних активности.

Редефинисање просторних потреба: стварање нових или адаптација постојећих (мање биоскопске сале – светски стандард око 250 места и увођење те делатности у сферу комерцијалне делатности, што је једини постојећи модел деловања данас и глобално, мањи концертни простори – 200 до 1.000 места).

Први и централни циљ средњорочног развоја крагујевачке културе је да Крагујевац по свим атрибутима буде регионални културни центар.

Предуслови за то постоје у институционалној инфраструктури и кадровском потенцијалу. Да би се остварио циљ регионалног лидера у култури потребно је организацијом, посвећеношћу, планирањем и окупљањем на тој идеји и субјеката изван институционалне културне структуре, покренути енергију промене односа, како у смислу саморазумевања и самопоуздања унутар саме културе, тако и у ширењу идеје о култури као претпоставци укупне еманципације Града и његових житеља.

Следећи пример Позоришта за децу, које је изградило одрживи модел израстања у установу регионалног значаја и утицаја, потребно је да већина установа крене у сусрет окружењу, које можда и не зна за њихове потенцијале и могућности. Тај пут би требало да буде мисионарски, да полази од жеље да задовољи потребе житеља у градовима и варошицама у окружењу, и да притом остварује и своје маркетиншке и комерцијалне потребе. За такав приступ потребан је одговарајући програмски садржај широког спектра, прилагођен овим срединама, потребан је промотивни рад на стварању интересовања и интереса, потребна је одговорност ради изградње дугорочног поверења. Једном речју, програми крагујевачких установа културе и креативних група требало би да буду вансеријски догађаји у свим срединама у којима се представљају, требало би да уклоне евентуалну учмалост у њима. За програме који изискују одговарајуће просторно-техничке услове требало би организовати преко локалних самоуправа, локалних културних центара или невладиних организација.

На другој страни, примером Књажевско-српског театра, користећи уважавање потенцијала и вредности остварења код утицајних људи у националној равни, као и Центар Крагујевца у Београду и у сарадњи са Удружењем Крагујевчана и пријатеља Крагујевца, вредне програме који афирмишу град и његове културне потенцијале, потребно је што чешће и пред што широм публиком представљати у Београду.

Витални циљеви могу се, нажалост, преписати и у новој стратегији: изградња обеката и укупно увећање простора намењених култури и ствараоцима (четрдесет година није саграђен ни један наменски објекат за културне потребе); развијање културног туризма; репозиционирање културе у стратегији развоја града и институционално веће учешће у буџетским средствима; озбиљно учешће културе у дефинисању урбане развојне политике града и његовом улепшавању; стварање услова за адекватну обраду, заштиту, чување и презентацију укупне културне баштине; успостављање снажнијих партнерских односа са медијима у производњи и пласману културне продукције. То значи да највећи задаци остају изградња нових објеката библиотеке, театра, више депоа, адаптација и реконструкција постојећих објеката ("Шумадија", "Пионир" и "Раднички дом", нпр.) изналажење модела за обезбеђење радних простора за уметнике и ствараоце, као и компетентно дефинисање концептуалног и садржајног споменичког идентитетског обележавања Крагујевца.

2. ОБЛАСТИ ПЛАНИРАЊА

2.1. Сценска и филмска делатност

Носиоци позоришне делатности су Књажевско-српски театар, Позориште за децу, Удружење драмских уметника (подружница Крагујевац) и неформалне трупе састављене на основу слободног удруживања уметника око пројеката. Ту су и позоришне групе и ансамбли при установама као што су Студентски културни центар, ЦНТК "Абрашевић" и др.

За Књажевско-српски театар највећи проблем у нередовном финансирању продукције од стране оснивача. Ова слабост би се отклонила значајним повећањем предвиђеног буџета, прецизним планирањем редовне годишње продукције за наредну буџетску годину у току текуће буџетске године. По садашњем продукционим капацитетима Театра требало да у току године има 4 – 5 премијера на великој сцени и 3 – 5 на малој. Од премијера на великој сцени 1 – 2 би морале бити капитални пројекти, представе које су представљале Театар на фестивалима у земљи и иностранству. Бар једна премијера на малој сцени би требало да буде репрезентативни пројекат. Минимум производње који се односи на кризна времена био би 2 -3 премијере на великој и исто толико на малој сцени. За све ово, потребно је још једном рећи, неопходно је планирање и редовно финансирање.

У редовну годишњу продукцију театра спадају и два, данас се већ може рећи, значајна и велика фестивала. Јоакимфест и ЈоакимИнтерфест. Организација и селекција ових фестивала већ превазилазе продукцијске капацитете Књажевско-српског театра. За решење те ситуације као и за подизање нивоа квалитета фестивала предлаже се издвајање дирекције фестивала у посебну организацијску целину, а најбоље у посебну установу.

Позориште за децу би требало да прошири годишњу продукцију за још једну премијеру годишње, тако да у једној буџетској години има три премијере. Једна од њих, она која је намењена за учешће на фестивалима или репрезентативним гостовањима која посебно афирмишу позориште и Град мора бити издвојена за око трећину већом сумом за финансирање. Позориште за децу се шири на регионалном нивоу, отварањем нових сталних или повремених сцена. Због досадашњих добрих искустава остаје организатор Међународног луткарског фестивала "Златна искра".

Удружење драмских уметника и позоришне трупе – На овом пољу би било неопходно увести нешто чвршћу контролу квалитета за пројекте које финансира Град, јер дешава се да су представе превасходно комерцијалне, без веће уметничке тежине. Пожељно би било у овој области

фаворизовати пројекте који истражују и померају границе позоришног језика и уметности. Позоришне трупе, дакако, и постоје да би се радило оно што најчешће није могуће произвести у репертоарским институцијама.

Филмска уметност – У Крагујевцу живи и ради низ младих филмских стваралаца и студената уметничких факултета филмских одсека (режија, продукција, камера, монтажа). Неки од тих стваралаца већ имају запажене резултате на фестивалима у земљи и иностранству. На годишњем конкурс за реализацију ванинституционалних програма да из ове области постоје веома квалитетни пројекти. Било би основано размишљати о томе да у оквиру неке постојеће институције или нове организационе целине постоји сектор за производњу кратког, документарног, играног и анимираног филма. То би свакако допринело унапређењу организације и бољем искоришћењу средстава, која се већ улажу у филмску производњу. Тако би било могуће да Град располаже и ауторским правима над таквим продукцијама, а и афирмација Града у земљи и иностранству, као продуцента и копродуцента остварења била би евидентнија.

2.2. Музичка област

1. Стратегија развоја музичке културе у Крагујевцу треба да обухвати све музичке жанрове, како оне који се традиционално означавају као "уметничка музика" и којима је у том контексту углавном у јавности признат одговарајући високи статус, тако и оне који се за такав статус тек боре (традиционална народна музика, џез и сл.), и оне који се чешће третирају као граничне категорије (популарна забавна музика, рок и сл.), па и оне које се за сада крећу углавном у дефиниционим оквирима подкултуре (кафанска музика, турбофолк музика и сл.), - ове последње, макар зато колико се то могуће усмерава њихов развој и утицај.

2. Пошто су се углавном стекли потребни услови, потребно је раздвојити и дефинисати поља деловања и одговорности музичког професионализма и аматеризма, као и музичке продукције, репродукције, школства и медијског приказивања и промоције, а да се ту поставе и оставе стално отвореним канали сарадње, међусобног утицаја и прожимања.

3. За сваку овако релативно издвојену област требало би одредити носиоца деловања и развоја, по могућности институционални оквир који би имао одговарајући степен одговорности за дату област, али се тиме никако не би требало ограничити право на ванинституционално ширење и развијање области.

Могући пут за то је следећи:

а) централну улогу у организацији музичког живота Града у области уметничке музике треба да има Музички центар, с тим што би он ту своју улогу у неким аспектима (продукција – компоновање, школски концерти и сл.) делио са институцијама из области музичког школства, пре свега са Филолошко-уметничким факултетом и Музичком школом. У оквиру овог центра радили би и сви професионални ансамбли у овој области музике – Академски камерни хор "Лицеум", Градски камерни оркестар "Шлезингер" (у перспективи и већег и сложенијег састава) – и неки од ансамбала који, по природи ствари или по тренутном стању, морају да буду у аматерском статусу – Градски дечји хор "Лицеум јувенис", припремни састав хора итд. У ближој перспективи, а по обезбеђивању услова за рад Музичког центра, у њему би било места и за рад различитих камерних ансамбала, па и солиста, којима су потребни одговарајући услови.

У оквиру Музичког центра, у коме ће бити остварена највећа концентрација стручних кадрова и, по добијању зграде, најбољи услови за рад већих ансамбала, требало да се оформљују, делују и развијају се и ансамбли из других жанрова, односно области музике, али само они који својим квалитетом завређују посебну пажњу и стручну "негу" – џез оркестар (и различити џез ансамбли), ревијски оркестар, тамбурашки оркестар и сл. Уз ове ансамбле требало би везати и помагати рад добрих и, нарочито, врхунских одговарајућих вокалних и инструметалних солиста.

У постојећим условима Музички центар би имао и улогу главног организатора концертне активности у Крагујевцу за одговарајуће области музике, као и важну улогу промотера и организатора гостовања крагујевачких ансамбала и солиста у другим срединама, пре свега у региону, а онда даље у земљи и иностранству. Музички центар би био организатор музичких фестивала какав је Међународни фестивал камерних хорова у Крагујевцу.

У оквиру Музичког центра могле би да делују и стручне музичке асоцијације, каква је Балкански хорски форум – Србија (чије је седиште тренутно на ФИЛУМУ-у).

Музички центар био би и центар координације музичког живота Крагујевца.

Седиште и радни простори Музичког центра био би у реновираном и делимично адаптиран некадашњем биоскопу "Раднички дом".

У оквиру Музичког центра требало би да нађе место и Клуб музичких уметника Крагујевца.

б) О рок и поп музици, евентуално и џезу, старао би се – организацијом концерата, одговарајућих школа и курса, уступањем простора и стручних кадрова и на друге погодне начине – Дом омладине, у сарадњи са Студентским културним центром, по потреби и са другим институцијама.

в) Традиционалну народну музику неговао би Центар за неговање традиционалне културе "Абрашевић", такође у сарадњи са Студентским културним центром, (по потреби и са другим институцијама).

г) Оперске и, у будућности, балетске пројекте преузела би Оперска сцена (у оснивању) Књажевско-српског театра, с тим да би у реализацији ових пројеката, у организационим оквирима тзв. стајоне опере, учествовали одређени сектори музичког центра.

За рад оперске (и балетске) сцене од пресудне је важности зидање нове зграде Књажевско-српског театра, која би била пројектована и изграђена тако да омогући постављање и најсложенијих оперских и балетских (и сродних мултимедијалних) представа.

Од одређеног значаја би било предвидети у пројекту будућег Театра и велики фоаје, у коме би могли да се одвијају нпр. балови и слични уметничко-забавни перформанси, као и одговарајуће мултимедијалне приредбе и представе.

д) Школски концерти (интерни и јавни часови, презентације итд.) били би, по природи ствари, препуштени одговарајућим музичко-школским институцијама – Музичкој школи, ФИЛУМ-у...

ђ) Улогу координатора делатности и извесне контроле квалитета, односно усмеравања на подручју музичке естраде (забавна музика, фолк и сл), као и кафанске музике требало би да преузму одговарајуће асоцијације, с тим да би у њима требало појачати присуство музичких стручњака и остварити континуирани утицај шире друштвене заједнице, односно локалне самоуправе на њихов рад и квалитет.

4. Улогу централне универзалне концертне дворане Крагујевца требало би да преузме дворана "Пионир", која би за ту сврху морала да буде реновирана и темељно адаптирана по највишим стандардима за концертне дворане (палијативна решења би била контапродуктивна!). Део концерата и других музичких догађаја уметничке музике одвијао би се и у другим погодним салама и просторима – Свечаној сали Прве крагујевачке гимназије, Галерији Народног музеја, Атријуму Суда, Аули Друге крагујевачке гимназије и концертним салама Музичке школе и ФИЛУМ-а. Естрадни, али и други музички догађаји, пре свега из области популарне и традиционалне музике, одвијали би се првенствено у реновираној градској дворани "Шумадија", док би као централну сцену за рок концерте најбоље било обезбедити садашњу халу Градске тржнице, којој би се вратио изворни изглед (без дозиданог унутрашњег централног степеништа). Џез концерти би могли да користе просторе везане за установу Дом омладине, Студентског културног центра и друге. У границама могућности, требало би испитати, да се у извесној мери, и кафанама (ресторанима, кафићима и сл.) врати некадашња улога у културном, односно музичком животу.

5. Од изузетног значаја за рад и развој свих крагујевачких ансамбала и солиста је могућност њиховог сталног уметничког присуства у ширем региону, а од значаја је и остваривање повратног смера одговарајућих утицаја. На овај начин би бар део музичке инфраструктуре Крагујевца, пре свега његови велики и скупи ансамбли, могли да добију подршку – укључујући и финансијску – ширег региона, а и њихов уметнички значај би тиме изузетно порастао.

6. У вези са претходним, треба истаћи значај битно новог, стручног и иновативног постављања функционисања менаџмента у музичкој култури Крагујевца.

7. Сарадња са градским и регионалним медијима, посебно електронским, мора да превазиђе актуелну фазу извештавања о догађањима и да пређе на осмишљавање и реализацију заједничких уметничких пројеката, који би и самим медијима обезбедили много бољи рејтинг и статус у медијској мрежи Србије.

8. Од изузетног је значаја инстистирати да сви електронски медији који емитују музику добију стручног и формално квалификованог музичког уредника. Постојање студијске групе Музика у медијима (и других) на крагујевачком ФИЛУМ-у гарантује да кадрови за ово постоје.

9. Трало би размотрити могућност ширења мреже нижих музичких школа по насељима Крагујевца, као места за стварање музичке публике.

10. У границама могућности требало би стимулирати и настајање нових аматерских, љубитељских музичких ансамбала – хорова, оркестара, камерних ансамбала и сл.

Развој џез и блуз музике

Манифестације: Шумадијски џез и блуз фестивал

Пошто Дом омладине као тренутно највећи градски поливалентни културни центар учествује у редефинисању стратегије развоја културе града и пошто се врше истраживања потреба наше примарне циљне групе (млади од 15 до 30 година), на основу повратних информација дошли смо до сазнања да ова популација жели у свом региону да присуствује врхунским музичким манифестацијама и из ове области (посебно модерни џез, латино, world music и фанки музика) и то из земље и из региона Западног Балкана, па и из других делова Европе и света.

Досадашње решавање овог проблема, који је до сада компензиран организацијом џез програма на основу профитних иницијатива (Међународни џез фестивал, који су организовале приватне агенције) није се показао као добар модел (уз оgradu да је програмски био квалитетан) јер је искључиво био ослоњен на ангажовање извођача са стране и профит, тако да је сваке године зависио од резултата националних и локалних конкурса (да ли ће се иста манифестација одржати).

Управо због тога, нова програмска концепција коју нуди Дом омладине, полази од тога да је Шумадијски џез и блуз фестивал базиран на традицији неговања истих музичких праваца у овом делу Србије, уместо да се само усмери на пуку организацију манифестације базиране на ангажману иностраних и националних музичара, на основу пројекције добијеног буџета из поменутих конкурса и непредвидиве самофинансирајуће конструкције (број продатих улазница).

Наш концепт је заснован на чињеници да је Крагујевац педесетих година прошлог века имао grassroot џез сцену, која је "задојена" Вилисом Коновером са радио станице "Глас Америке", учила и свирала џез стандарде по локалним и регионалним концертним просторима. Представници те сцене су били анимирани кроз војне музичаре из региона, који су стицајем околности (Крагујевац је центар војне индустрије) долазили у Град, али пре свега кроз најпознатије представнике крагујевачког џез звука – трубача Зорана Зарију Раковића, тромбонисту Љубу Милића и бубњара Кикера, који су заправо и чинили "jazz core" највећег dixie састава старе Југосавије, али касније и Европе – групе Седам младих. Укрштање са блуз звуком је такође логично, јер је Крагујевац, захваљујући једној од, такође, највећих музичких група на овим просторима – Смак-у, истовремено и место где се традиција ове симиларне врсте музике гаји дуги низ година. На тај начин ће се Шумадијски џез и блуз фестивал од самог почетка идентификовати као манифестација са утемељеним коренима, а не само као још један у низу сличних фестивала.

Поред тога, ова нова манифестација имаће и регионални карактер, представљен кроз два нивоа. Први, који се односи на анимирање и подршку младих уметника који свирају џез и блуз музику у региону централне Србије и који ће путем промотивних концерата (током године) добити шансу за наступ пред публиком, као и могућност да као најбољи учествују у пратећим програмима самог фестивала. Уз то, Шумадијски џез и блуз фестивал ће имати и битну едукативну функцију: захваљујући њему, млади музичари из овог региона ће добити јединствену шансу да путем јавних часова, предавања и популарних masterclass уче од најбољих извођача ове врсте музике. Други регионални ниво се односи на гостовања врхунских џез и блуз извођача из других региона Србије, региона претходне Југославије, Западног Балкана и ЕУ који ће наступати на самом фестивалу, али и појединим промотивним концертима (зависно од буџетских и организационих могућности), да би публика добила прилику да се упозна са најновијим уметничким трендовима овог типа. Ова концепција наговештава усмеравање ка тзв. европској школи џеза и блуза, али то неће бити програмски ексклузивитет већ само важна одредница, јер би и врсни уметници из других крајева света (САД, Канада,), имали прилику да се представе овдашњој публици. Овај ниво има и стратешку улогу у формирању Шумадијског џез и блуз фестивала као нове манифестације, јер ће се путем ревијалног повезивања и популарне културе као вида комуникације, подржати процес међународне интеграције овог региона.

Најважније за формирање Шумадијског џез и блуз фестивала је његова институционализација, тј. иницијално стварање од стране градске установе културе, како његов опстанак и континуитет не би зависили од финансијских калкулација профитног сектора већ би био базиран на ресурсе локалне и регионалне заједнице уз очекивану подршку са националног нивоа. Циљеви програма су културна децентрализација и јачање регионалне сарадње, а циљна група млади од 15 до 30 година са регионалног нивоа и као уметници и као посетиоци.

Фестивал ће се састојати од регионалних промотивних концерата на којима ће се анимирати млади џез и блуз уметници из Централне Србије, концерата врхунских џез и блуз извођача из земље и региона, два џем-сешн наступа, мастерклас радионица и пратећег програма (видео и филмске пројекције, изложбе, јавне дебате и промоције).

Едукација: Џез радионица Дома омладине

При Дому омладине, на основу доброг примера Музичке радионице Дома омладине "Октава" (која развија таленте у области блуз и рок музике) потребно је формирати у координацији са Музичким центром и образовним уметничким институцијама (Музичка школа, ФИЛУМ и др.), гостујућим уметницима из других средина, сталну џез радионицу за младе.

Развој рок и поп музичке сцене

Манифестација: Музички фестивал "Ђурђевдан је ..."

Музички фестивал "Ђурђевдан је ...", сада већ традиционална манифестација Дома омладине Крагујевац, реализује се од 2007. године у оквиру обележавања Дана града Крагујевца и састоји се од великих углавном, тродневних концерата на отвореном простору (испред зграде Града). До сада су на овој посећеној манифестацији наступали познати рок и поп-извођачи националног и регионалног нивоа: Ван Гог, Здравко Чолић, Горан Бреговић, Владо Георгиев, Бајага и инструктори, Масимо Савић, Владо Дивљан, Сергеј Ћетковић, Лена Ковачевић, Освајачи, Јелена Томашевић ... Уз ову листу извођача, Дом омладине иницира и промоцију крагујевачких уметника поп – рок усмерења, као што су Агата, ЧБС, Пропаганда 117, Darkshines, Stars inc...

Пошто је овај Музички фестивал најпосећенија културна манифестација града Крагујевца, али и региона Централне Србије (више десетина хиљада посетилаца) и пошто је већ препознатљиво брендирана у националним оквирима, стратешки је битно да се као јединствен пример не само културне манифестације него и промоције Града континуирано одржава и у наредном периоду. У складу са развојним циклусом ове манифестације, стратешки правац је њено комерцијализовање тј. наплата улазница у неком новом простору, нпр. Кнежев арсенал.

Манифестација: Арсенал фест

Арсенал фест је базиран на идеји обнављања заједничког културног простора држава бивше Југославије, повезивањем уметника који се баве изразито урбаним и модерним музички правцима (reggae, dub, funky, punk, alter rock, electro, indie, acid-jazz, world music...) како би добили шансу да се представе публици у суседним државама, али и стекну пословне, (повезивање са другим институцијама културе) и социјалне везе (јачање регионалне сарадње међу младим уметницима у земљама региона – БиХ, Словенија, Хрватска, Македонија, Црна Гора).

Концепт фестивала је повезан са симболиком некадашњих брендова, а основна идеја је окренута ка стратешком развојном правцу локалне културне политике. Простор комплекса Кнежев арсенал у коме би се фестивал могао одржавати је нови крагујевачки бренд као јединствен пример очуваног културно-индустријског наслеђа и једна је од најатрактивнијих будућих културних локација Града, симбиоза индустријске архитектуре 19. века и модерних уметничких тенденција и идеална визуелна платформа за промоцију првог специјализованог регионалног музичког фестивала окренутог новим ауторима са простора некадашње Југославије.

Циљ програма је јачање регионалне сарадње, а главна циљна група су млади од 15 до 30 година, као извођачи и као посетиоци. Десет концерата (по пет дневно, два дана у првој и три у каснијој фази развоја) и постконцертни блокови са електронском музиком би били окосница првог крагујевачког и првог у региону Централне Србије open air фестивала у културно-историјском комплексу Кнежев арсенал, уз пратеће садржаје у Дому омладине (промоције бендова, издавачких кућа, дискусије и округли столови на тему регионалне сарадње у култури).

3. ЗАШТИТАРСТВО, МУЗЕОЛОГИЈА, ЛИКОВНА УМЕТНОСТ

Делатност заштите подразумева заштиту постојећих културних добара од изузетног, великог значаја, споменика културе као и оних који су под претходном заштитом, просторних културно-историјских целина, амбијенталних целина, као и испитивање и археолошко истраживање још неистражених евидентираних локалитета, који би значајно допринели познавању праисторијских и историјских елемената битних за наш простор. Значајно место поред откривања је и конзервација, ревитализација одређених објеката и одговарајућа презентација. Крагујевац као регионални центар, би у том смислу требало да обухвати шире подручје што би допринело разноврснијем представљању прошлости (заступљени периоди од праисторије, римског периода, средњег века до новије историје).

Градитељско наслеђе Крагујевца штити се применом мера дефинисаних Законом о културним добрима и урбанистичком заштитом, која се стара да се у зависности од степена вредности, наслеђе integriше у савремене токове као фактор укупног развоја.

Значајно место у креирању културне стратегије је схватање и истицање Града као престонице ослобођене Милошеве Србије са темељима националних институција, са објектима који су настали у време владавине кнеза Милоша, смештених у комплексу Милошевог двора. То су непокретна културна добра од великог значаја и чине једну целину, Милошев венац, који сада има статус амбијенталне целине. У периоду обухваћеним овим планом треба покренути израду елабората предлога за проглашењем ове целине у просторно–културно–историјску целину. Граница захвата почиње регулацијом ул. Даничићева од раскрснице са ул. Кнеза Михаила преко Првог лучног моста до Трга тополиваца, дуж пруге Краљево-Лапово, преко Бетонског пешачког моста, регулацијом ул.Кнез Михаила, регулацијом ул. Грузанске, затим обухватајући и комплекс "Прве крагујевачке гимназије", Музичке школе "Др.Милоје Милојевић" и позоришта "Књажевско српски театар".

Од 1818.године Крагујевац постаје престоница обновљене Србије, њено државно, политичко, просветно, културно и трговачко средиште. У новој престоници кнез Милош Обреновић гради свој двор и смешта сва управна и административна надлештва. У оквиру двора подиже најрепрезентативније зграде, на узвишици, левој обали реке Лепенице: Кнежев конак, Шарени конак и Амиџин конак, уз неколико помоћних зграда. На десној обали реке, Кнез подиже цркву придворицу, која је са двором повезана дрвеном ћупријом (на месту данашњег Бетонског пешачког моста). Ту су утемељене и бројне просветне и културне установе модерне Србије. До данас су од бројних грађевина из Милошевог доба сачувани Амиџин конак и Стара Милошева црква од јавних зграда, као и неколико приватних кућа у данашњој улици Светозара Марковића. Затим су ту и зграде Старе скупштине и Кнез Михаилов конак. Постоји и предлог да се пешачким прелазом–пасарелом, повежу две обале Лепенице. Ово градитељско наслеђе би што више требало промовисати и презентовати као наслеђе прве престонице Србије, и сви објекти у оквиру ове целине требало би да буду намењени делатностима и програмима културе.

У оквиру Милошевог венца, неопходно је постављање споменика кнезу Милошу Обреновићу, утемељитељу свих идентитетских вредности. Пред Комисијом за подизање споменика постоји неколико предлога за могући изглед, начин и место постављања овог споменика.

Просторна културно–историјска целина "Старо градско језгро Крагујевца" је непокретно културно добро од великог значаја и као просторна целина формирана је већ крајем XIX и почетком XX века. На територији ове целине сачуване су грађевине које чине окосницу историје Града. У већем делу сачувани су усаглашени тргови, блокови добро планираних нивоа кућа. Ради веће заштите и адекватне урбанистичке политике потребно је предвидети ширу зону заштите ПКИЦ "Старо градско језгро", па би зато била неопходна израда елабората за предлог за утврђивање друге зоне заштите. Просторна културно–историјска целина је значајна због, до данас, сачуване првобитне матрице града Крагујевца, бројних објеката, који у континуитету сведоче о настанку и трајању стилске градње и бројних ауторских дела из области градитељске делатности, која су обележила врхунац креативног умећа, на овим просторима у XIX и почетком XX века.

Комплекс Војно–техничког завода је највећи индустријски комплекс у земљи и изузетно вредна амбијентална целина па би и за то био потребан елаборат за утврђивање предлога тог комплекса за ПКИЦ. Граница захвата почиње од Трга тополиваца, а затим регулацијом ул.Косовске све до краја парцеле "Техничке школе за машинство и саобраћај", затим границом парцеле "Друге техничке школе" са комплексом "Застава", обухватајући парцеле индустријског комплекса, све дуж реке Лепенице до железничког моста, затим пругом Краљево-Лапово, све до почетне тачке Трга тополиваца.

Значајан подстицај оживљавања Града имало је пресељење Тополивнице из Београда, марта 1851.године, јер се Крагујевац налазио у средишту земље и имао државне зграде још из времена када је био престоница Србије (од 1818–41. године). Подизање грађевинских објеката за Тополивницу почело је на месту удаљеном 300м. од реке, на њеној десној обали, у непосредној близини Старе цркве. Поред фабрике оружја и Тополивнице, она поприма и обележје арсенала, јер се ту врше и различите поправке оружја.

Од свог оснивања Тополивница је имала велики значај не само за војно и политичко јачање Србије већ и за њен целокупни привредно–економски, друштвени и културни развој. Зграда Ливнице са великим димњаком је културно добро од великог значаја и од 1972. године овај се адаптира у историјско–технички музеј. Овај комплекс, поред централног објекта Ливнице, обухвата и: управну зграду са Тргом тополиваца, стан управника, Другу техничку школу, зграду чаурнице, стару артиљеријску радионицу, пушкарницу, зграду Старе топлане, старе амбуланте, лабораторије и друге објекте. Оно што се предвиђа за наредни период је:

1. Извршити конзервацију и ревитализацију свих валоризованих објеката који се налазе у оквиру ове амбијенталне целине, уз обавезно очување њиховог аутентичног изгледа, односно извршити реконструкцију по угледу на изворно стање

2. Израдити студију конзерваторско-рестаураторских заштитних, могућих радова, који би обухватили будуће намене простора, партерна и хортикултурна решења, пројекте расвете, опреме и дизајна целокупног простора и ансамбла објеката који су ту присутни

3. Конзерваторско-рестаураторске елаборате који садрже испитивачке радове, методологију интервенција, начин чувања и презентације непокретног културног добра, неопходно је израдити под условима и стручном службом заштите

4. Након израде студије и детаљне валоризације, опредељења за будућу намену појединих објеката морају бити у оквирима културе и образовања, што би заокружило будуће коришћење овог амбијента (већ постоји Музеј Стара ливница и два школска комплекса).

Неопходно за будући период је валоризација и одрживост индустријског наслеђа, и то путем интеграције у локално и регионално планирање и као део целокупне културно историјске – туристичке слике Града. Када се ради о зградама индустријске архитектуре и зградама које су од културно-историјског значаја корист за заједницу и њено животно окружење је још већа, будући да овакви објекти чине саставни део пејзажа, идентитета и доприносе посебности заједнице којој припадају. Осим тога поновно коришћење напуштених зграда подразумева и очување "уграђене енергије" оригиналних простора. Потребно је ове индустријске објекте ревитализовати, тако што би у архитектонском смислу били адаптирани и оживљени новим садржајима, пренамењени за нове функције и нову употребу. Квалитетно спроведеном адаптацијом и добијањем нове функције може се сачувати културно-историјски значај и истовремено обезбедити њихова економска независност и одрживост. Будући да је индустријско наслеђе важан чинилац у историјском и урбаном идентитету средине, вреднујући га на прави начин, ревитализујући и оживљавајући га садржајима у функцији задовољавања потреба локалне заједнице, објекти би не само добили потребну заштиту већ би и значајно допринели напретку заједнице. Посебан значај индустријског наслеђа огледа се у чињеници да је оно део европског наслеђа и сећања, јер су објекте углавном градили градитељи из различитих европских земаља. Зато се индустријско наслеђе може посматрати и као материјално сведочанство културне разноврсности ове средине, али и веза са европским културним наслеђем, па тако и треба да се презентује. Индустријско наслеђе може да буде и значајан потенцијал у развоју туризма, као културни ресурс чије би укључивање у туристичку понуду допринело атрактивности и обогаћењу садржајима који не спадају у категорију типично туристичких.

Крајем деветнаестог и почетком двадесетог века на фасадама старе чаршије почиње да се огледа утицај Европе. Велики број зграда у Старом градском језгру рађен је у духу еклектике са елементима класицизма, неоренесансе и сецесије. Поред успешног обликовања и занимљивих просторних решења већина зграда на фасадама има декоративну, флоралну и геометријску орнаментуку. Потребан је програм за ревитализацију фасада у просторно културно-историјској целини "Старо градско језгро", овим пројектом би се значајне фасаде обновили и ревитализовали. Тако би се Град јасно одредио према теми представљања своје архитектуре кроз векове, а у сврху промоције града и постављања темеља културног туризма.

За јавне споменике потребно је постојећи елаборат "Јавни споменици на подручју града", који је 2008. године израдио Завод за заштиту споменика културе, стално допуњавати и придржавати се мера техничке заштите прописане овим елаборатом. Неопходно је такође унапредити квалитет простора око споменика као и унутар архитектонских целина, а нарочито амбијенталних целина: Велики парк, Стара радничка колонија, Колонска капија, Нова колонија, Комплекс "Звезда". У циљу даље заштите постојећих и подизања нових споменика, као и уређења простора око њих, образована је Комисија за подизање споменика, као стручно радно тело Градског већа, у складу са Одлуком о подизању и одржавању споменика на територији града Крагујевца.

Начин на који се визуелни изглед града чува и развија и начин на који се решавају опремљеност и изглед су важне ставке у креирању квалитетног градског окружења. Неопходно је подстицати активности уређења централног градског језгра, истицањем најрепрезентативнијих објеката и амбијената. Савремена архитектура квалитета и очување и свесно обнављање историјског грађевинског наслеђа је начин подстицајног развоја града и уједно обезбеђује везу између прошлости, садашњости и будућности. Адекватним урбанистичким опремањем – уклањање монтажних објеката тј. њихово постављање уз посебне услове, адекватног поплочавања, урбана опрема, дефинисана у односу на зону и статична урбана опрема, све су то битни елементи за свеукупни изглед Града.

У складу са редоследом и бројем културних добара потребне су и табле са информацијама и правцима локалитета у Граду, интересантних како за грађане Крагујевца тако и за посетиоце.

Туристичка сигнализација и путокази би требало да буду усклађени са постојећим европским стандардима. Такође је неопходно и постојање градског информационог пункта.

Поред значајних улагања у реконструкцију и адаптацију објеката културе у протеклом периоду проблем простора је изражен код најзначајнијих институција културе (нпр. Народни музеј, Народна библиотека "Вук Караџић", Спомен парк "Крагујевачки октобар"), као и проблем очувања и обнове објеката културне и историјске баштине. Приметан је, такође, и недостатак конзерваторских и рестаураторских радионица које би истовремено служиле за задовољење потреба више установа (Завод за заштиту споменика културе, Народни музеј, Историјски архив).

У области заштитарства Крагујевац са својом установом Завод за заштиту споменика културе, чија је основна делатност заштита непокретних културних добара, има регионални значај, што би свакако требало у будуће да буде и статус већине других установа културе у граду.

Музеј је институција, у служби друштва и његовог развоја, отворен за публику у коме се спроводе истраживања материјалних сведочанстава о човеку и његовом окружењу. Прикупља сведочанства, чува их, чини доступним и пре свега излаже ради проучавања, образовања и уживања.

Последњих година смо сведоци новог процвата у изградњи и обнављању Музеја. Музеј је сложен објекат, поседује многе облике и функције. Друштво све више очекује од музеја, и захтеви посетилаца су све већи. Врло је важно разграничити мисију музеја, односно функције музеја, шта треба музеј да ради, затим улогу коју музеј има у друштву, како он излази у сусрет очекивањима публике. Постоје функције које би музеј требало да обавља као што је:

- функција излагања – без изложбе доступне публици нема музеја, он служи да се публици представе збирке предмета или узорци културних вредности, баштина је стављена на располагање публици, народу, путем изложбе.

- функција чувања – музеј је место за прикупљање и заштиту баштине, треба да обезбеди заштиту збирки од пропадања насталог због разних чинилаца. У музеју треба да постоје адекватни услови за одржавање поверених предмета у најбољем могућем стању што је дуже могуће.

- научна функција – музеј треба да ради на многоструким научним истраживањима (документационим, археолошким, историјским, хемијско-физичким...) од којих треба да буде користи и за предмете и за њихов контекст. Истраживања могу да спроводе запослени у музеју али је улога музеја и то да подстиче спољне сараднике, затим истраживања се врше и током археолошких ископавања и етнолошких експедиција.

- функција анимације - музеј треба да буде укључен у културни и друштвени живот града и области. Анимација делује као покретачка сила у музејској институцији и може да буде у различитим формама: привремене изложбе, посете са водичима, предавања, концерти, радионице. Музеј је привилеговано место за културну анимацију захваљујући престижу, институционалним ресурсима, атрактивностима а за узврат он користи све предности, посебно тако што постаје још познатији и што привлачи нове посетиоце.

Поред материјалног аспекта конзервације предмета, музеји као и музеологија се данас смешта на средини различитих дисциплина друштвених наука и треба да обједини погледе из различитих углова. Припада социологији када се поставља питање о месту музеја у друштву и када се анализира публика. Део је педагогије због пажње коју посвећује дидактичкој мисији музеја. Увелико има своје место у наукама о комуникацији, а историја јој је блиска због димензије очувања баштине у музејима.

Народни музеј у Крагујевцу је на простору некадашњег државног средишта. Своју делатност обавља у зградама из 19. века од којих је већина у статусу споменика културе и у савременим зградама подигнутим у последњој четвртини 20. века. Зграде, споменици културе више пута су мењале своју намену да би коначним преласком у власништво Народног музеја усталили своју функцију.

У наредном периоду неопходно је решити проблем који је сада евидентан, а подразумева решавање питања музејских депоа у адекватан, физичко-технички прописан простор. Тренутно је објекат Старе скупштине претворен у депо, где је неадекватно смештен материјал из етнолошке и археолошке збирке. Ослобађањем Старе скупштине од депоа добија се могућност за развијање сталне поставке са историјским садржајем, што би за Град било изузетно значајно.

Данашњи изглед простора око Народног музеја треба да подсећа на некадашњи дворски плац и престоно-резиденцијални комплекс. Архитектонски и амбијентално, овај комплекс је неуједначен. Још током деветнаестог века његову балканско-оријенталну целину превазишла је зграда конака кнез Михаила, грађанска кућа из епохе класицизма.

У наредном периоду планирано је партерно уређење простора око Народног музеја. О основном концепту и о томе шта би требало да буде плац Народног музеја, једно од идејних решења је и "Paraden Platz" Александра Стаменковића, са детаљним предлозима и историјским објашњењима, које би могло бити основа будућег оперативног решења. Битно је да ниједан концепт не сме да буде у

супротности са музеолошком делатношћу и наменом простора, односно да мора да подразумева његов меморијално-изложбени карактер.

Након конзерваторско-рестаураторских радова на објекту Амициног конака и партерног уређења самог простора око Народног музеја, неопходно је даље развијање музејске и опште културно-туристичке понуде. Једна таква понуда би могла да садржи још неке елементе: књижара са антикварницом, сувенирница, библиотека са читаоницом и кафеом.

За остваривање ових циљева неопходно је измештање зелене пијаце и промена намене зграде Градске тржнице, која је један од значајних примера неокласицизма и један од најлепших архитектонских објеката, те се стога намеће потреба њеног коришћења у сврху културног живота Града и самог Милошевог венца.

Народни музеј се стара и о објекту, легату Љубице Филиповић, који је и споменик културе и као такав би се у народном периоду, фазно сређивао и простор би био опредељен за сталну поставку слика најзначајније крагујевачке уметнице, а остатак простора искоришћен за конзерваторске радионице и друге садржаје.

У наредном периоду би требало радити на истраживању и прикупљању историјске, библиографске грађе која се може довести у везу са одређеним локалитетима, одређеним предметима, покретним културним добрима. Расветљавање таквих података и чинилаца, повезује музеологију и културологију и доприноси бољој презентацији, и усмерен је на популаризацију заштите и очувања културне баштине.

Музеј је институција створена да би се културна баштина ставила на располагање публици. Брига за посетиоце је дуго била у другом плану, кустоси музеја задовољавали су се врло често само тиме да посетиоце пусте да виде предмете, посебно уметничка дела. Нису се уопште бринули за начин приказивања дела, нису сами кретали ка публици. Међутим, музеј би требало да се обраћа управо публици. У свету музеја се уочава неколико категорија посетилаца: широка публика (која је по карактеру врло хетерогена и међу тим посетиоцима налазимо и туристе), школска публика (међу њима треба направити разлику између деце и адолесцената) и учени љубитељи. Свака од ове три категорије публике разликује се по врсти посете: индивидуална, групна, уз анимацију и сходно томе захтева посебне музејске активности. Како би музеј успешно испунио задатак, он мора да одреди којој се публици тачно обраћа у датом тренутку и оно што је битно за тај задатак је да музеј обиђе што више разноврсних посетилаца.

Анимације намењене одраслој публици могу бити најразноврснијих облика: посете са водичем, предавања (да би се повећао утицај, медијски, привремене изложбе или оснажио њен дидактички ефекат, музеј би требало да организује предавања о тој изложби или о њој блиским темама које проширују погледе или их продубљују); колоквијуми који се пре свега обраћају стручној публици (кустоси, универзитетски истраживачи, одговорни за стручне службе музеја и други учесници из културе); сусрети са уметницима, критичарима, радионице из разних области (практична открића у областима уметности, археологије, практично приказивање глечања кремена, одређен начин уметничког стварања); организовање концерата. Пратеће делатности, такође, доприносе анимацији музеја, а значајан је и економски допринос (музејске продавнице које нуде различите артикле у вези са збиркама и изложеним темама, књиге, различите публикације, одливке скулптура, репродукције слика). Продати производи су заправо и амбасадори музеја и доприносе његовој популарности и остају запамћени.

Значајна места за очување колективног сећања на догађаје из прошлости су спомен места, уређују се и истичу спомен обележјима. Као таква културно-историјска целина Спомен парк "Крагујевачки октобар" је 1979. године проглашен за целину од изузетног значаја за државу. Установа Спомен парк "Крагујевачки октобар" основана је 1953. године на простору масовне егзекуције учињене од стране немачке окупационе силе над цивилним становништвом. Оснивањем Установе, простор на коме је учињено стрељање постао је меморијални комплекс на 352 хектара површине.

Задатак Музеја је да истражује, прикупља, чува и кроз различите форме презентује грађу о овом трагичном догађају, као и да трајно негује успомену на невино стрељане суграђане. Иако је зграда Музеја у функционалном смислу музеј, она својом формом представља својеврсни монументални споменик са пуно симболике.

Музеј има два нивоа, доњи ниво представља арт простор који је намењен различитим уметничким или документарним изложбама, промоцијама, књижевним вечерима, филмским пројекцијама и другим уметничким садржајима. У делу нивоа стално је изложен циклус слика Петра Лубарде, "Крагујевац 1941" које је овај велики уметник тестаментом оставио Спомен парку, односно Спомен-музеј "21. октобар". На горњем нивоу налази се стална музејска поставка под називом "Крагујевачка трагедија 1941".

Све активности овог музеја, које се организују као и сама изложба има смисао који јој је приписан, хронолошки је опредељена. Већи део изложбе ослања се и на аутентичне предмете, и изазива осећања посетиоца и тако остварује поруку саме изложбе. Предмети имају своју документарну вредност и јединственост, имају свој историјски значај.

Традиционалне музичке свечаности под називом "Октобру хододарје" – ОКТОХ одржавају се од 1975.године. Млади уметници из земље и иностранства изводе дела угледних композитора.

Више од тридесет година литерарно-ликовни конкурс Доста су свету једне Шумарице расписује се за ђаке основних и средњих школа са српског говорног подручја.

Сваког новембра организује се свечано уручење награда за првонаграђене радове на тему одабраних антиратних, или стихова који се баве правима детета, са намером да се млади подстакну на размишљање о људским правима, етичким вредностима. У периоду од 2002. до 2007. године приређивана је у Шумарицама међународна ликовна колонија "Мостови Балкана", а од 2008.године прерасла је у Међународно бијенале дигиталне графике. Уметнички програм "Бдење" одржава се у Спомен-музеју од 20.октобра 2006.године. Репертоарску лепезу овог програма чине вече поезије, беседе, филмске пројекције и музички концерт. Спомен парк је проглашен културним добром од изузетног националног значаја 27.децембра 1979.године.

Спомен парк у физичко-техничком погледу у следећем периоду очекује задатак решавања пропуштања воде на саставима купола и решење питања повећања простора за депое, (потреба произашла сталним увећањем збирки ове установе).

У области ликовне уметности Град и регион су пре свега са потенцијалима Филолошко-уметничког факултета средиште образовне активности у овој делатности. Институционално је у претходном периоду излагачка делатност везана за установе Народни музеј и Спомен парк као и за друге (Народна библиотека, Универзитет и Студентски културни центар и новоосновану Универзитетску галерију, цивилни сектор...) што је, могло би се рећи, могуће уз већа улагања у изложбене активности, али је приметан недостатак излагачког или тачније речено простора који није везан само за уско градско језгро, али и простора потребних за укупне активности организација цивилног друштва из овог сектора – УЛУС, УЛУПУДС, ЛУК и сродне организације цивилног друштва. У непосредном претходном периоду излагачка и тржишна делатност у овој области појачане су и иницијативама и активностима, уобичајеним за развијене заједнице, пре свега се мисли на оснивање професионалних и квалитетних кућа каква је галерија "Рима".

4. БИБЛИОТЕЧКА ДЕЛАТНОСТ И ИЗДАВАШТВО

Крагујевцу, као регионалном универзитетском центру припада и водећа улога у библиотекарском систему региона. Носиоци библиотечке делатности су: Народна библиотека "Вук Караџић" и Универзитетска библиотека. По својој функцији Народна библиотека, као матична, има и функцију стручног надзора над општинским библиотекама, а саветодавну и координаторску над свим библиотекама (општинским, школским и специјалним). Универзитетска библиотека координира и усмерава рад семинарских библиотека при факултетима.

Фондови, услуге, корисници су измењени у односу на период када је Народна библиотека била једина у граду и када је, неформално била и Универзитетска библиотека.

Период између две стратегије обележио је препород библиотекарства (посебно Народне библиотеке) у свим показатељима и стандардима – отварање нових огранака, велики број приновљених књига и богата програмска активност. Универзитетска библиотека, постављена веома амбициозно, после десетогодишњег успона имала је период стагнације (у принављању публикација, првенствено). За разлику од Народне ова библиотека је смештена адекватно и за почетнички период имала је добар смештај и добре услове за рад.

Народна библиотека "Вук Караџић", као једна од водећих јавних библиотека Србије, није никада решила проблем зграде и адекватног смештаја. Нова зграда библиотеке не постоји ни данас, а могући нови смештај би биле на пример напуштене. До коначног решења смештаја фондова Библиотеке требало би наћи нови простор за депо, где би се одлагали неактуелни наслови. Садашњи простори су мали и преоптерећени, фондови су разбијени, неусловно смештени и угрожени.

Проблем библиотека и читања евидентан је и глобално присутан. Да би се задржали стари корисници и придобили нови, библиотека мора да буде актуелна, модерна и интересантна. Модел библиотека – музеј одавно је превазиђен. Савремена библиотека требало би да буде привлачна, забавна, креативна, а не само да обавља услужне делатности. Она јесте, по својој основној намени и концепцији "чувар књига", али не само то. Поред актуелних књига и часописа, библиотека мора да буде центар информативне делатности и центар културних дешавања. Иако су водеће библиотеке Града

прешле на аутоматизацију већ од почетка деведесетих година 20. века и тиме олакшали претрагу корисницима, у Народној библиотеци, за разлику од Универзитетске, електронски каталог није потпун (фонд од 300.000 публикација за унос, уз постојеће кадровске капацитете и техничку опремљеност, јесте дуготрајан и тежак посао). За коришћење библиотеке од куће, како се то ради у већини универзитетских библиотека света, потребно је, не само унети наслове, већ имати и дигитализоване фондове у потпуности. До нивоа да корисници са својих кућних рачунара могу да улазе у базу, претражују, "прелиставају", копирају документа, потребно је одрадити многе послове (опремити библиотеке грађом и опремом, дигитализовати фондове). Многи од започетих послова су у току, библиотеке су укључене у ВБС (Јединствени информативни систем Србије), поједине семинарске и Универзитетска библиотека су у могућности да претражују многе светске базе. Народна библиотека је омогућила корисницима претраживање Медијске документације Ебарт. Несумњив је напредак библиотека (изузев школских) у информационом смислу и тај правац, у наредном периоду треба наставити и следити.

Школске библиотеке су у озбиљном заостатку, не само по питању скромних фондова књига, већ и по кадровским питањима и електронској бази. Већина школских библиотека се не доживљава као партнер у настави, библиотекари су деградирани (у односу на наставно особље, а самим тим и немотивисани за рад), не постоји координирана и стална набавка нових публикација, а фондови нису устројени по стандардима. Како су школске библиотеке "изашле" из система (директан надзор и стручни рад су под окриљем Министарства просвете, а не Министарства културе, како је било до скоро) матична библиотека нема више могућности да битно утиче на њихов рад. Иако постоје асоцијације библиотекара (Библиотекарско друштво Србије) школске библиотеке се веома мало укључују у рад, немају увид у стручну проблематику и потпуно су препуштене себи. У наредном периоду би требало окупити све библиотекарске Региона и заједно урадити стратегију развоја библиотека. Могући правци развоја би садржали и координацију рада и повезивање свих школских библиотека у јединствену мрежу. За ову идеју неопходна је сагласност Министарства просвете Републике Србије.

За развој библиотека потребно је обезбедити: адекватан смештај, стручне кадрове и њихову едукацију, средства за континуирану набавку и улагање у опрему.

Зграда за Народну библиотеку је, по мишљењу већине у културној јавности инвестициони приоритет. Шта нова зграда омогућава, поред постојећих одељења и саржаја:

- Смештај фондова по стандарду са читаоницама
- Галерије за изложбени простор, сала за пројекције
- Дечје одељење у истој згради са Одељењем за одрасле
- Одељење за креативне радионице
- Музичко одељење са адекватном опремом

Одељења стране књиге са читаоницама и опремом за слушање и продукцију (по моделу Америчког кутка – Француски, Немачки, Италијански кутак ...) где би се уз помоћ амбасада или међународних културних центара набављала штампа (не само књиге) и где би свака од заинтересованих земаља учествовала у креирању културних програма

Завичајно одељење са посебним одељењем за монографске, серијске публикације и некњижну грађу, са читаоницом и орманима за сталне поставке изложби.

Стара и ретка књига у новој згради би имала одговарајући простор, што између осталог подразумева и могућност контролисање релативне влажности ваздуха и адекватне ормане за чување ове посебне врсте грађе. Комплетан завичајни фонд са публикацијама из деветнаестог века (све пре 1867. године има статус старе књиге) би требало дигитализовати како би се сачувао од пропадања

Зграду Јована Мирковића у којој су Дечје одељење и Одељење енглеске књиге требало би пренаменити у кућу легата. Постојеће легате и нове које библиотека добије, требало би одвојити и средити по угледу на легате Доре Максимовић и Јована Мирковића (засебна соба са књигама, полицама, столом и фотографијама или уметничким сликама, могућим личним стварима дародавца).

У дворишту Мирковићеве задужбине постоји атријум који би требало да се опреми седиштима, да се наткрије, а од постојеће помоћне просторије могла би се добити мала галерија. Имајући у виду да Град нема летњу позорницу ово би била прилика да се уз веома мало улагања овај простор у летњем периоду отвори за приказивање и излагање најразличитијих садржаја

Библиотека је у периоду између две стратегије отворила два градска огранка, Аеродром и Стара колонија, који након година неадекватног смештаја, данас са функционалним и примереним смештајем у потпуности испуњавају своје задатке. То је начин и пут којим би се требало ићи и у случају огранка у Пивари (сада смештен у старој неадекватној згради просторија месне канцеларије). Плански је предвиђено и отварање још једног градског пункта, Палилуле – Станово. Отварање нових огранака смањило би притисак и концентрацију грађе и корисника на централну библиотеку.

Сеоски огранци такође морају "да оживе". Најчешће без елементарних услова за рад тешко да могу да буду места за читање и боравак. Предлог је да се уз сагласност и асистенцију месних заједница простори уреде, омогући увећавање фондова, а наравно и потребно је омогућити да сеоски библиотечки пунктови буду места за окупљање и организовање различитих садржаја. Без одговарајућег простора, без стално запослених, без компјутера, дневне штампе, сеоски огранци често постоје само као депои књига у које се не улази често.

Истраживање у свету показује да су адолесценти "најризичнија" читалачка публика. Да би се задржали као читаоци и да би се одржао континуитет читалачких навика најновије тенденције су да се отварају тзв. библиотеке за младе. Библиотека за младе била би највише забавног карактера, била би нека врста центра за младе (пројекције филмова, најразличитији видео садржаји, музички садржаји). Такви простори су и амбијентално посебно прилагођени и усклађени са жељама и потребама у овом случају младих корисника, а пракса је да ту поред професионалног библиотекара у рад буду укључени и волонтери и педагози.

Програмске активности библиотека, иако нису примарне, Законом до краја уређене и прописане, су веома битне за рад сваке библиотеке. У наредном периоду био би неопходан наставак до сада проверених и успешних активности:

- представљање награђених публикација (Андрићева, Нинова, Виталова награда ...)
- промоција часописа и библиотека
- сусрети са писцима, обележавање значајних јубилеја
- тематске изложбе
- изложбе фотографија
- сарадња са међународним културним центрима
- сарадња са другим библиотекама и културним центрима у земљи
- сарадња са ФИЛУМ-ом преко заједничких пројеката
- рад са децом (креативне радионице, изложбе, сусрети са дечјим писцима)

Веома је уочљива и потреба за координисањем програмских активности библиотеке са другим установама, институцијама, делатницима у култури, да не би долазило до сада већ уочене појаве преклапања термина програма или понављања програма (наравно исто важи не само у односу библиотеке и других субјеката него и у односу свих субјеката међусобно).

Постоји неопходност успостављања јачих веза са сфером образовања и просвете, као и са другим установама и институцијама. Евидентно је непостојање озбиљне сарадње институција културе, па и библиотеке са институцијама са свих нивоа школства, што доводи до "неприсутности" младе популације у култури. На формирање понашања и навика везаних за културу битан утицај имају окружење, школа и нажалост често висок степен неупућености. Медији и школе као партнери не могу озбиљно реализовати задато и имати позитиван учинак уколико су рад и активности везани искључиво за спорадичне договоре и иницијативе.

Позитивне реакције на иницијативу Библиотеке да бесплатно уписује све претшколце и прваке су добар показатељ за добар начин да се најмлађа популација мотивише да чита, да зна где је библиотека и да долази у библиотеку. Ту је наравно и још много важнији посао – задржавање читалаца и развијање навике читања. Рад Дечјег одељења и огранака приоритетно се мора усмерити ка достизању тог циља, а то се постиже одговарајућим просторима, стручношћу, иницијативом и креативношћу библиотекара и добрим фондовима.

Издавачка делатност Библиотеке тренутно стагнира због недостатка средстава због немогућности да индиректни буџетски корисници конкуришу на конкурсима у локалној самоуправи и са те стране је дошло до немогућности коришћења евентуалних средстава. Имајући у виду ограничена средства у редовном финансирању, скромне могућности Министарства културе, Библиотека није успела да заврши све планиране пројекте. Значајно би било и важно за завичајну баштину наставити са издавањем рукописне оставштине Библиотеке (Милен Николић, Зарија Вукићевић). Библиотека би требало да настави са изградом и публикавањем персоналних библиографија завичајних аутора, са радом на Завичајној библиографији монографских публикација (заједнички пројекат са САНУ "Културни и књижевни живот Крагујевца" у оквиру кога је урађена "Завичајна библиографија периодике"). Постоји такође и потреба приређивања за репринт издање из фонда Старе и ретке књиге и израда пригодних и ретких издања Типографије – прве штампарије у Срба.

4.1. Издавачка делатност

Трпећи хостилне услове малог, затвореног и по свим другим показатељима тржишта, које се једва може и сматрати тржиштем у правом смислу речи, издаваштво у Србији се налази на ивици

преживљавања. У таквим условима Град је оснивањем Издавачке куће "Кораци" учинио почетни напор и издањима те куће учинио да се важна национална дела сачувају и добију одговарајући издавачки облик без кога, слободно се може рећи, да је делатност била на умору. Ту је свакако и суфинансирање значајних издања преко конкурса или у оквиру издавачке делатности установа као што су Народна библиотека, Спомен парк и др.

Уз неопходни минимум побољшања услова за укупне привредне делатности, издаваштво би имало евентуално и прилику преко удруживања регионалних издавача у кластер ради заједничког наступа и конкурисања за финансијску потпору код државних, међународних и регионалних институција.

5. ЦИВИЛНИ СЕКТОР

5.1. Уводне напомене

Под појмом цивилног сектора у култури у овом документу се превасходно мисли на активности удружења грађана (невладине организације или најправилније – организације цивилног друштва – у даљем тексту ОЦД) у култури, неформалних група и невладиних медија, док се остали чиниоци ширег схватања цивилног сектора (синдикати, истакнути појединци који утичу на јавно мњење, као и остале организације попут верских, спортских, професионалних, струковних ...) неће разматрати.

У крагујевачком цивилном сектору у култури, углавном се на прсте једне руке могу набројати ОЦД које ангажман у култури стављају у своје главне области, док је много више организација које разне уметничке форме (видео, филм, прича, поезија, цртеж, фотографија...) или облике културног менаџмента (фестивали, ревије ...) и продукције (сценске, музичке, визуелне ...) користе као канале и технике комуникације за преношење својих порука.

Скоро све (осим пар струковних удружења, попут локалних огранака УЛУС-а, УЛУПУДС-а или НУНС-а) ОЦД у култури су, по настанку изворне организације, што се у изради локалне културне политике може схватити као предност. Углавном се ради о ОЦД које иза себе имају дужи период деловања уопште у цивилном сектору које су препознате и на националном нивоу (НВО Миленијум, Сунце, Ромски информативни центар, Школа мира...) или су недавно основане (Удружење грађана, НВО Нова...) од стране младих људи који се баве културом и уметношћу.

5.2. Улога цивилног сектора у култури

У локалној културној политици цивилни сектор би требало да има следеће улоге:

- До сада је у локалној културној политици најизраженија била подршка цивилном сектору који се бавио тзв. продукцијом културе. То се пре свега односи на ОЦД које су осмишљавале, иницирале и имплементирале (самостално или у партнерству са јавним сектором) програме у култури и уметности. Ово би уједно и била прва, али и приоритетна улога коју локална самоуправа треба да развија јер без независне културне иницијативе тј. искључивим радом само у оквиру институционалне културе, културна понуда не може очекивати велике помаке.

- Друга улога (која није била развијена у довољној мери и на коју би требало обратити пажњу) цивилног сектора је у креирању, али и у имплементацији и евалуацији локалних културних политика и у процесима доношења одлука. Ту се не мисли само на учешће представника ОЦД у креирању поменутих стратешких праваца локалног културног развоја него и партиципација у одређеним телима у локалној самоуправи, на пример Одбори и Савети локалне самоуправе за културу, стваралаштво и уметност.

- Финансирање уметности и културе (из јавних или приватних фондова) је трећа улога цивилног сектора, али са друге стране зависна од законске регулативе (Закон о фондовима, фондацијама и задужбинама, фискална политика која подржава и развија филантропију ...) са националног нивоа. То не значи да је не треба иницирати и развијати на локалном нивоу.

5.3. Међусекторска сарадња

Под овим појмом подразумева се сарадња представника сва три сектора (јавног, профитног или приватног и непрофитног или цивилног) у области културе ради остваривања стратешких, односно циљева од јавног значаја за локалну заједницу. С тим у вези следеће су препоруке за побољшање или тачније речено развој поменутих сарадње:

1. Јачање партнерства цивилног сектора у култури и других независних културних институција и јавног сектора је од стратешког значаја из више разлога: 1. партнерство, размена и

уступање програма; 2. размена ресурса, знања и вештина; 3. богатство културног израза. Зато из локалне самоуправе треба да крене иницијатива према јавном сектору у култури да уступа просторе иницијативама и програмима цивилног сектора (партнерски, а не комерцијално), јер се ти програми посматрају као заједнички и да заједно стварају функционалне програмске мреже за продукцију програма и аплицирање код фондова који финансирају ову врсту програма.

2. Култура се не ствара само у институцијама и то је чињеница не само путем конкурсног финансирања, већ и давањем одређених програмских надлежности у смислу пружања услуга од ширег интереса у култури. Пример за то је КРАФ (Крагујевачки фестивал антиратног и ангажованог филма), који је као прва и до сада једина филмска манифестација не само Крагујевца, него и ширег региона настао на иницијативу локалне самоуправе Крагујевца (Одбор за обележавање свечаности града Крагујевца) и цивилног сектора (НВО Миленијум). Ту не би требало размишљати само о манифестацијама, него и о пружању услуга у области побољшавања ресурса (обуке за писање предлога пројеката, прикупљања средстава, пројектног менаџмента, мониторинга и извештавања, односа са јавношћу ...) или регионалне и међународне сарадње.

3. Због своје значајне улоге у демократизацији друштва, организације цивилног сектора би требало да буду посебно подржане у оквиру локалне културне политике. То се пре свега односи на стварање услова за развој нових цивилних организација у култури, као и неговање њихових иницијатива у култури и уметности, а не искључиво стављање под "крив" институција, што је, сматра се, у неколико застарела форма.

4. У првој фази имплементације стратешког документа, иницијатива за међусекторску сарадњу требало би да крене од јавног сектора, јер је досадашња пракса показала да се тако постиже највећи одзив актера из свих сектора (јавног, цивилног, профитног). У следећим фазама ту би требало да се појави и неопходно иницирање других, пре свега цивилног сектора, а у почетном периоду пожељно би било подржавати такве иницијативе, уколико се покрену.

5.4. Пројекти ОЦД од ширег интереса за културу града

У вези тезе поменуте у 3.2. где се помињу пројекти у култури од ширег интереса, који се тичу активности ОЦД у култури, неке опште карактеристике, које би требало да буду испуњене:

- Локално специфични: под њима би се подразумевали програми аутохтони за културни идентитет града Крагујевца и региона Шумадије, без обзира да ли спадају у тзв. урбану или традиционалну културу, *mainstream* или алтернативу.

- Манифестације препознатљиве на националном нивоу: подразумевају се манифестације и програми који су и на националном нивоу (од стране медија, стручне културне јавности и корисника) идентификовани као оригинални и квалитетни.

- Међународне и регионалне манифестације: програми са израженим карактером међународне и регионалне сарадње (регион Западног Балкана), односно манифестације које публици пласирају програме из региона и света

- Пројекти који као актере или кориснике имају тзв. рањиве друштвене групе (децу, младе, старе, избегла и расељена лица, незапослене, особе са посебним потребама ...): овај тип програма требало би да има посебан значај и да се подстиче посебним конкурсима и фондовима.

- Пројекти који промовишу вредности цивилног друштва или области у којима је њихова улога активна: мисли се превасходно на пројекте у којима се програми из културе користе као инструменти за промоцију људских права, демократизације, процеса европских интеграција, мултикултуралности, родне равноправности, толеранција, регионалне сарадње и сл.

Подршка овим пројектима била би заснована на посебном конкурсима са посебно образованом конкурсном комисијом која би га спровела – дизајнирала, објавила, имплементирала и евалуирала уз препоруке за наредну годину или период.

5.5. Финансирање програма ОЦД у култури и уметности

Када се говори о финансирању програма цивилног сектора у култури и уметности, битно је истаћи да јавни сектор односно локална самоуправа града то схвата као јавну потребу и јавну одговорност и да годинама уназад постоји конкурс за суфинансирање пројеката из области културе који је експлицитно намењен организацијама цивилног друштва, између осталих. У наредном сегменту су неке препоруке за побољшање начина јавног финансирања програма цивилног сектора у култури:

- Мада је поменути конкурс својим дугим низом година постојања у неку руку већ традиционалан, јако је важно развијати његову транспарентност путем појачане промоције и

информисања потенцијалних учесника, објављивање саопштења комисије која би представила своје критеријуме и годишње евалуације реализованих програма.

- У периоду који је пред нама од велике је важности опредељење средстава и утемељење фонда који би био намењен за партиципацију у добијању грантова из области културе и уметности који долазе из Европске уније и где се углавном ради о суфинансирању. Сама чињеница да постоје ови тзв. bridging ("премошћивајући") фондови, довела би до веће активности цивилног сектора у аплицирању код наведених европских фондова. Наравно, пошто се ради углавном о већим средствима, пошто су ти програми (ЕУ – у култури) прилично ретки у Крагујевцу и пошто би се, скоро је сигурно, највећи део средстава искористио у локалној заједници, јавни интерес при формирању таквих и сличних фондова је више него очигледан.

- Од стратешке је важности стварање могућности и за тзв. институционалне грантове ОЦД које се баве културом. Поред суфинансирања, многим независним организацијама је неопходно и стабилно годишње финансирање, како би уопште успеле да се развијају и достигну одређени ниво одрживости.

- Локална самоуправа би требало под одређеним условима да више делује у правцу подстицања корпоративне одговорности код профитног сектора ради улагања у културну продукцију ОЦД у култури, као и у сврху јачања филантропије. Посебан акценат би требало ставити на представљање улагања у културу као општи бенефит, али и фискалну олакшицу, што је наравно у државној надлежности (тренутно стање у сфери фискалног законодавства не би се могло рећи да томе иде на руку). Са друге стране, код корисника, тј. код ОЦД, потребно је јачати свест о формирању партнерства, а не само пуког спонзорског односа, јер је то једина основа за развој одрживе дугорочне сарадње. Локална самоуправа може имати улогу у повезивању профитног и цивилног сектора у култури – представљање културе Града као стратешке области у Стратегији одрживог развоја, али и представљање сарадње са цивилним сектором као веома значајне за Град (што је и на путу да се оствари усвајањем Стратегије развоја грађанског сектора и филантропије града Крагујевца).

- Иницијативу за "економизацију" културе у једном делу културне јавности би требало заменити тзв. креативном економијом, односно развојем активизма и предузетништва у култури и уметности, а најбољи пример за то би могле бити управо ОЦД које се баве културом

6. КУЛТУРА И ОБРАЗОВАЊЕ

6.1. Уводне напомене

Последица вишегодишњег потцењеног статуса образовања и образовних институција у Србији и њихово склањање на друштвену маргину, са једне стране, и доживљавања културе као споредне делатности, евидентно је имало утицаја на пораст владавине дезоријентисаности и непродуктивности сваке врсте. Између осталог и зато је потребно на свим нивоима образовања, систематски и доследно рехабилитовати следеће: систем вредности, хуманизам, моралне принципе, визије, идеје, толеранцију, одговорност. Девалвацијом свега овога егзистенција губи смисао. Наставни корпус у образовном систему ни у ком случају не би требало да своју професију редукује на пуко преношење наставних садржаја. Доминантно популистички културни модел укупној популацији па тако и младима нуди само испразну забаву, а то би свакако било место за веће и квалитетније ангажовање институција система. Опште је прихваћено мишљење да култура није само конзумирање садржаја, већ је свеукупно и тзв. култура понашања, као и учешће у стварању и обликовању свакодневног живота и развијање личне одговорности и одговорности за развој заједнице. Културну политику никада не треба ограничити само на уређење институцијалне културе, нити уско на програмске и манифестационе садржаје. Собзиром на евидентан процес регресије у виталним областима за заједницу, а са друге стране пораст свих видова популистичких и против основних вредности уперених процеса, окосница сваког деловања у заједници, тако и деловања на пољу културе је дефинисање и успостављање потребног вредносног система.

Што се тиче мреже образовних институција, Крагујевац као седиште Универзитета са факултетом за уметничка занимања има све основе за евентуални даљи развој средњих школа, тј. увођење уметничких смерова у средње образовање.

6.2. Циљеви и активности

Циљеви

Стварање будуће публике, развој способности мишљења и учења, приhvатање културних различитости и интеркултурног дијалога, стручно усавршавање наставника, посебно за методе намењене развијању способности за стваралаштво; сарадња образовних и институција културе.

Активности

1. Организовање тимског рада у реализацији програмских садржаја (реализација наставних садржаја у установама културе и сличним просторима, сарадња наставног особља и стручњака на пољу културе у реализацији одговарајућих наставних тема).

2. Организовање трибина и јавних часова. Оснивање дечјег музеја као јединственог простора за децу и одрасле. То би био простор у коме би се на директан начин реализовали програмски садржаји из области образовања и културе и простор у коме би деца и млади успостављали активну везу са светом, са локалним и глобалним окружењем, са новим идејама и са вршњацима.

3. Обнављање деловања часописа за стваралаштво деце и омладине "Дечје искре".

4. Организовање годишњих изложби стваралаштва ученика и наставника и постојање годишњих такмичења за децу и омладину за ликовно стваралаштво, рецитовање и слично.

5. Наставак акције "Упознај свој град"; до сада је реализована преко обиласка установа културе за ученике основних школа у школској 2009/10.

6. Враћање у школе у последње две деценије приметно редукованих ваннаставних активности у областима уметности и стваралаштва.

7. Примена интерактивних средстава – нпр. интернет портал који би омогућио размену идеја и поступака и презентацију стваралаштва и наградних конкурса за стваралачки рад ученика, наставника и школа.

7. МЕЂУНАРОДНА САРАДЊА, МАНИФЕСТАЦИЈЕ И ПРОГРАМИ ОД ЗНАЧАЈА ЗА ГРАД

За културну политику једне локалне или регионалне заједнице је од великог значаја степен отворености према укупном националном и међународном простору. Кроз комуникацију са ужим и ширим окружењем препознају се токови, садржаји и вредности културе и посебно уметничког стваралаштва на глобалној равни, облици и начини организовања и финансирања културе, а кроз размену, сарадњу и копродукцијску активност, пореде се сопствени потенцијали и остварења са онима у свету. То има подстицајно значење за ствараоце а корисно је и за оне који брину о креирању културне политике.

Крагујевац на том плану има изванредну предност у чињеници да је град са највећим бројем партнерстава у Србији са иностраним градовима. Код већине градова партнера постоји добра воља за сарадњу у области културе, како кроз размену културних програма, од традиционалних (фолклор и изворно стваралаштво) до савремених (књижевно, позоришно, ликовно и музичко стваралаштво), тако и на пољу копродукцијске делатности. Међународној сарадњи допринос дају и установе културе и међународни фестивали, тако што успостављају нове линије комуникације и препознавања по стваралачком сензибилитету и креативној енергији. Трећи канал међународне културне сарадње постоји преко програма културних центара или амбасада страних земаља у Србији, и то превасходно преко установа културе и организација цивилног друштва као организатора и носилаца датих програма у граду. Досадашња искуства у овој области довела су до солидних резултата и допринела афирмацији крагујевачких културних потенцијала и стваралаца у иностранству и обогатила програмску понуду нашој публици.

Истовремено, досадашња сарадња је показала да је на овом плану потребно дугорочније планирање јер је за реализацију бројних програма потребно и неколико година. У следећем периоду неопходно је обратити пажњу на пројекте који се у партнерству са градовима из Европске уније могу реализовати уз подршку претприступних фондова ЕУ.

Као што је у претходној стратегији закључено, један од битних елемената културног идентитета сваког града су устаљене манифестације, које имају одјека код домаће публике и у широј јавности.

Крагујевац је добрим делом профилисао мапу културних манифестација и програма који чине део његовог идентитета. Неки од њих су се учврстили у свом програмском профилу, а неке још трагају за пуним идентитетом.

Међу онима које се могу сматрати препознатљивим и за сада прихваћеним су:

1. Међународни луткарски фестивал "Златна искра"
2. Међународни позоришни фестивал "ЈоакимИнтерФест"
3. Међународни салон антиратне карикатуре
4. Међународни фестивал камерних хорова
5. Интернационални фестивал хармонике
6. РЕФРАКТ – Међународни фестивал алтернативне културе
7. "ЈоакимФест" – Позоришни фестивал представа домаћег драмског текста
8. Позоришни фестивал Гимназија Србије
9. Велики школски час
10. ОКТОХ – Октобру хододарје, фестивал камерне музике
11. "Доста су свету једне Шумарице" – књижевни и ликовни конкурс за ученике основних школа са српског говорног подручја
12. КРАФ – Фестивал антиратног и ангажованог филма
13. "Звездане стазе" – међународно такмичење младих пијаниста
14. Српски мејл арт – међународни конкурс
15. Шумадијски демо – фест
16. Крагујевац заувек – мултимедијални перформанс, чији су главни актери и окосница матуранти крагујевачких гимназија и средњих школа
17. Ноћ музеја
18. " Ђурђевдан је ...", музичка манифестација започета у непосредној прошлости, са отвореним улазом за сваку даљу надоградњу и моделирање.

Утврђивање листе манифестација и програма од значаја за Град је важно ради дефинисања процедура за њихово (су)финансирање, јер поред других недоречености било би потребно за манифестације које су на тој листи да се не јављају као потенцијални корисници средстава нпр. годишњег конкурса за суфинансирање програма у култури, већ да искључиво буду програми суфинансирани или финансирани као програми од значаја за град, и то: како програми из установа културе, тако и програми чији су носиоци организације цивилног друштва.

8. ИНСТИТУЦИОНАЛНА ИНФРАСТРУКТУРА

Органи локалне самоуправе града су: Скупштина, Градоначелник, Градско веће и Управа. Једна од организационо десет градских управа је и Градска управа за образовање, културу, информисање, спорт и омладину.

Уочљиво је да та једна организациона целина са, по свим стандардима и критеријумима приметно недостатном како техничком опремљеношћу, тако и са недовољним капацитетима људских ресурса, покрива ни мање, ни више него следећих пет области од опште је прихваћено изузетне друштвене важности: образовање, култура, информисање, спорт и омладина.

Објективно узев може се закључити да због често несродних и врло разноврсних потреба у делокругу надлежности, ова организациона целина " покрива " много већи обухват него што би то наложило било који познати узус.

Скоро сви познати, а што је још важније признати модели не сврставају у једну организациону целину све те делатности, а нарочито не са тако широким обухватом ингеренција. Прилично је јасно да су то познати рецидиви прошлих деценија и окружења заокупљеног и посвећеног ратовима, сукобима, криминалу и тсл. и окружења, мало је рећи маргинализовања, сасвим јасно речено: времену у коме су културна делатност, образовање и друштвене делатности уопште били изложени бруталној, систематској, организованој деструкцији.

9. МЕДИЈИ

Медијско представљање културе, њених програма и манифестација, стваралаштва и стваралаца, има велики утицај на перцепцију грађана, одзив публике и профилисање вредносног става према њима. У том деликатном пољу веома је важно да постоји пуно разумевање између културе и медија, као и квалификован критички приступ у представљању и оцењивању културних садржаја у медијима. Може се уочити да локални и регионални медији, посебно електронски, истрајно прате културна збивања у извештајном смислу, што је од велике користи за успостављање сталних веза између културне понуде и публике. Недостатним би се могло означити одсуство значајнијег аналитичког и критичког бављења културним програмима. Тај недостатак проистиче из углавном

неповољног стања стручних ресурса у медијима у којима су ретке редакције за културу, а нема ни шире спољне стручне сарадње. А све ово произилази из друштвеног положаја и материјалног стања медија.

Овде вреди посебно анализирати однос националних медија према делатности културе у локалним заједницама. На том плану не постоји уређен систем, иницијатива је препуштена дописницима и његовом односу према овој и другим сферама живота. И површна анализа би показала да ниједан догађај из зоне "црне хронике" не изостаје са страница београдске штампе, док се и преко највећих културних догађаја и манифестација, који се одржавају ван Београда, а неспорно имају национални или међународни значај, прелази ћутке. То свакако није генерална пракса: дописници ширег образованог и културног захвата, уз то предузимљиви и потребно је уважени у својим редакцијама, налазе начина да у својим гласилима "провуку" и дубље, суштинскије приче о стварању и ствараоцима у локалним и регионалним срединама. Тамо где није такав случај носиоци програма, ствараоци и установе културе налазе начине попут личних контаката и познанстава да би нешто од информација из области културне делатности пласирали у медије који имају националну покривеност.

Један од начина да фестивалски програми и манифестације добију одговарајући третман у медијима са националном покривеношћу је и организовано довођење и боравак новинара, уредника или критичара из тих медија током трајања догађаја, па наравно и чланство експерата, селектора, чланова жирија, водитеља трибина из Београда у одговарајућа радна тела фестивала и манифестација.

Чињеница која делује охрабрујуће у крагујевачкој пракси односа медија и културе је зачетак копродукцијских односа у производњи програма или промотивном вођењу акција. Обавеза производње сопственог програма је одшкринула врата том приступу и потребно је јачати иницијативу и из установа културе и од продуцентата програма да ова врста сарадње постане устаљена пракса.

У том контексту пожељно би било кроз конкурс за суфинансирање програма и пројеката који доприносе унапређењу културне понуде Крагујевца или друге начине подршке медијима суфинансирати део медијских програмских садржаја културног карактера.

Град Крагујевац је на пољу медијског отварања и успостављања демократских узуса у тој сфери учинио у претходном периоду много. Тако је група регионалних медија окупљених у Крагујевачкој иницијативи још почетком 2007. године затражила формирање регионалних јавних сервиса, поред постојећег националног РТС-а. Још тада, а и данас, након поништавања највећег броја медијских приватизација, показало се да у савременој Србији приватни медији могу постати предмет инструментализације оних врста и политичке и економске моћи и интереса који немају друштвену верификацију. Приватизација није допринела демократизацији, даљој професионализацији медија и финансијској самоодрживости.

Више од две године су медијске куће из Прешева, Ниша, Новог Пазара, Панчева, Суботице и Крагујевца указивале на потребу да се заштити јавни интерес, тј. право грађанина на професионално и квалитетно информисање на регионалном нивоу. Јер јавни интерес на регионалном нивоу подразумева одређене специфичности: квалитет, непристрасност, озбиљне информације, слобода изражавања и приступ информацијама су кључне вредности. Продукција програма требало би да одражава разноликост култура, животних ставова и услова у региону, као и подршку регионалним културним и просветним активностима.

Медијска студија, коју је у сарадњи са експертима Европске комисије представило Министарство културе РС, поштујући европске стандарде, у предлогу регулисања медијске сцене, предвиђа постојање самосталних регионалних сервиса. Препоруке Медијске студије промовишу јавну мисију на којој, кроз разноликост и уравнотеженост програмских садржаја, новинарско изражавање у складу са стандардима, као и ограничени комерцијални простор, локални и регионални неприватизовани медији почивају. Истовремено овај документ по први пут уводи децентрализацију медијског простора у Србији. Потпуно у складу са европским стандардима и уз уважавање стања у српским медијима, Студија подразумева постојање Јавног медијског сервиса Србије и самосталних јавних сервиса, као и њихову програмску партиципацију у оквиру националног јавног сервиса.

Пред јавном медијском кућом Радио телевизија Крагујевац је у најближој будућности, након очекиваних измена у медијској регулативи, формализовање статуса регионалног јавног сервиса. То подразумева у складу са препорукама измењен начин избора органа управљања (Управног одбора и директора) и нешто измењен начин финансирања. Препоручује се да поред буџетских средстава и комерцијалних прихода, регионални јавни сервис у одређеном проценту повуку и средства из претплате за национални јавни сервис.

Још један, не мањи изазов је дигитализација, што подразумева набавку софистициране технологије и обуку стручних кадрова за рад на њој.

Дигитализација електронских медија ослободиће простор у етру за богатију понуду регионалних, локалних и специјализованих програма, што ће и медијској кући РТК отворити могућност даљег развоја програма и ширења гледаности.

10. МЕРЕ И АКТИВНОСТИ ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПЛАНА

За успешно остваривање утврђених развојних циљева и задатака, поред локалне самоуправе, која опредељује текућу културну политику руководећи се овим планом, координира активности установа, цивилног сектора и приватних субјеката и ствара материјалне претпоставке, одговорност носе субјекти остваривања појединих области културне делатности – установе културе, невладине организације које преузму реализацију или продукцију поверених програма и приватни предузетници у култури, као и ствараоци чије су пројекти подржани из градског буџета.

На основу Локалног плана развоја културе у Крагујевцу свака установа културе чији је оснивач Град дужна је да утврди сопствени средњорочни план развоја и донесе годишње програме рада, са дефинисаним приоритетима на сопственим органима управљања и руковођења.

Ради утврђивања приоритета, оцењивања успешности остваривања и конципирања текуће културне политике неопходно би било оснивање Савета за културу, као стручног саветодавног тела, које чине угледни ствараоци, компетентни културни радници и представници организација цивилног друштва, јавног сектора и локалне самоуправе. Задаци Савета би били разматрање планова и програма установа културе и утврђује предлог годишњих планова и приоритета, разматра, оцењује и предлаже листе приоритета за одлучивање по конкурсима за расподелу средстава, утврђује критеријуме за оцењивање успешности остваривања поверених послова, оцењује остваривање културне политике и врши друге послове од значаја за културу које му повере органи локалне самоуправе.

Образложење

Стратегија развоја културе у Крагујевцу донета је први пут јануара 2003. године. Завод за проучавање културног развитка из Београда је на основу закљученог Протокола о сарадњи, израдио Стратешку анализу система културе и културне политике града Крагујевца, која је послужила као полаз за израду Локалног плана развоја културе града Крагујевца за период 2011- 2015. године.

Градско веће је решењем број 112-62/10-V од 22.02.2010.год. образовало Радну групу за израду Локалног плана развоја културе града Крагујевца за период 2011-2015. године.

Радна група је израдила Локални план развоја културе града Крагујевца за период 2011-2015. године који као стратешки документ садржи анализу постојећег стања културне делатности и стваралаштва у граду Крагујевцу, као и правце даљег културног развоја.